

PIRANSKE LADJEDELNICE IN LADJEDELCI V POZNEM SREDNJEM VEKU

FERDO GESTRIN

Močna pomorska dejavnost, povezana s številnimi plovnimi objekti najrazličnejših zvrsti, velikosti in uporabnosti, ki jih v poznem srednjem veku omenjajo viri, in z vlogo mesta kot izhodišča in deloma posredovalca pomorske trgovine s prekomorskimi kraji tudi za slovensko zaledje, je v srednjeveškem Piranu pogojila tudi ladjedelništvo. Ta panoga gospodarstva je v piranski sredini postala dovolj važna veja pomorstva.

Ladje so morali v Piranu graditi že zelo zgodaj. Vsekakor se že v začetku obdobja, ki ga obravnavamo, to je, ob koncu 13. stol., omenjajo prvi ladjedelci, ki so se nato v 14. stoletju v virih zelo pogosto omenjali. V začetku tega stoletja se v mestnih statutih pokaže ladjedelniška dejavnost, v naslednjem stoletju pa je v virih izpričana tudi ladjedelnica. Leta 1441 je beneški dož Francesco Fescari dovolil Pirančanom uvoz lesa iz Furlanije za potrebo ladjedelniških dejavnosti (»... pro fabrica constructione ac reparatiōne barcharum suarum...«).¹ Prav tako je že v 13. stoletju moral biti v Piranu škver, to je prostor, delovišče, kjer so izdelovali ladje.

Ta prostor je bil v visokem srednjem veku v bližini starega notranjega pristanišča (mandrača), na kraju, kjer je bila leta 1291 zgrajena občinska palača ali ob njem. Vendar na tem mestu, v bližini občinske lože, pa škver ni bil več dolgo. Verjetno je bilo zaradi ladjedelniške dejavnosti preveč ropota in trušča, lahko pa tudi ni bila v skladu z ugledom tedaj že razvejane komunalne uprave, dejstvo je, da se je zavoljo tega in seveda še iz drugih vzrokov mestna oblast odločila in ladjedelništvo na tem kraju pravzaprav prepovedala. Statuti iz leta 1307 so namreč že vsebovali odločbe, da brez podestatovega dovoljenja — ki ga pa verjetno ni bilo — ne sme nihče niti popravljati barke niti jih izdelovati niti jih shranjevati pod občinsko ložo. Za vsak prekršek bi bilo plačati občini 40 solidov kazni.² Ta člen vsebujeta tudi poznejši dve redakciji statutov iz leta 1332 in 1356.

Zavoljo tega je mogoče sklepati, da se je ladjedelniška dejavnost iz zgornjega prostora le počasi prenašala na drug kraj. Že v 14. stoletju, tako sodimo, je bilo eno ladjedelniško področje, škver, na prostoru mestnega okraja Porta Misana pred mestnim obzidjem v bližini Dolfinovih vrat, vsekakor blizu tam, kjer je bil pozneje tako imenovani Squerro vecchio. Morda je bila tudi lokacija cerkvice sv. Nikolaja vezana na to ladjedelniško

dejavnost. Najstarejši slikovni material Pirana od konca srednjega veka dalje že daje podatek o tej ladjedelnici na Punt. Arheološka poskusna izkopavanja leta 1962 so slikovni vir potrdila in na približno 400 m² površine najdeni posamezni ladjedelniški predmeti: ladijski žebliji, kosi lesa, bočne vilice (furca) določajo minimalni prostor tega škvera na sedanjem trgu Pinka Tomažiča in lokacije gasilskega doma.³ Na tem prostoru so odkrili več navozov bivše ladjedelnice, ki gredo vsi v isto smer, to je pravokotno proti hotelu Metropol v morje.

Drugo ladjedelniško področje oz. škver je v poznem srednjem veku nastajal na ozemlju mestnega okraja Marciana zunaj mestnega obzidja. Ta del Pirana je zajelo šele novo obzidje, zgrajeno v zadnji tretjini 15. stoletja. Točna lokacija škvera je bila med desnim pomolom zunanjega pristanišča (moletto) in kopnim, kjer se je morje zajedalo v smeri proti notranjemu pristanišču, oziroma na mestu, kjer je danes stavba Pomorskega muzeja Slovenije. Ena izmed ladjedelniških delavnic na tem škveru je bila ob vogalu starega obzidnega stolpa ob hiši Franciška de Adalperio, kakor razberemo iz listine leta 1459.⁴ Ta ladjedelnica je bila izpričana še v začetku 17. stoletja, kakor trdi dr. M. Pahor, tam, »kjer se je pri vходу v notranje pristanišče končalo južno obzidje s stolpom«.⁵ Toda v Marciani so bile na istem škveru še druge delavnice oziroma delovni prostori; ena izmed njih je bila tudi last ladjedelniškega mojstra Julijana.⁶ O obstoju tega škvera nesporno govori že zgoraj omenjeno slikovno gradivo (glej sliko iz začetka 17. stoletja). Prav tako pa je ladjedelniško dejavnost na tem mestu potrdila leta 1973 tudi arheološka analiza izkopov tal v temeljih notranje stene v stavbi Pomorskega muzeja.⁷

Ladjedelci so na obeh škverih verjetno povéčini delali na prostem, deloma pa so morda posamezni mojstri imeli tudi zaprte prostore, delavnice, ali vsaj lope. Vsekakor so leta 1459 piranski ladjedelci, ki so imeli škver v Marciani, prosili piranski veliki svet, da jim dovoli postaviti na občinskem svetu pokrit prostor (»... quod copertum fuit latitudinem trium passium super terrenum vestrum«). Prošnjo so utemeljevali s tem, da bi po zgraditvi takega prostora lahko bolj stalno, predvsem pa hitreje delali oziroma popravljali ladje.⁸ Na vprašanje, ali je svet prošnji ugodil, nimamo pisanega pritrilnega odgovora. Vendar

se zdi, da je bila prošnja ugodno rešena, saj kaže slikovno gradivo na tem mestu stavbo, ki bi mogla služiti za potrebe ladjedelniške dejavnosti, potrjuje pa jo tudi zgoraj navedena arheološka analiza. Vemo pa tudi, da je občina od škvera v Marciani še v začetku 17. stoletja (leta 1607) dobivala 144 lir davščine, kar po mnenju M. Pahorja ustreza najemni- ni za prostor.⁹

Čprav piranske ladjedelnice ne moremo šteti med velike v tistem času obstoječe ladjedelnice na Jadranskem morju, pa bi vendar mogli, sodeč po številu v virih omenjenih in sedaj znanih ladij v Piranu, po obstoju dveh škverov in po številu ladjedelniških obrtnikov zaključiti, da je bila ladjedelniška dejavnost v mestu kar precej razvita in je dajala možnost življenja delu piranskega prebivalstva. Piranski graditelji ladij so izdelovali ladje ali po naročilu ali za prodajo ali so z ladjo plačali kakršenkoli dolg, zlasti za nakup zemlje. Opravljali pa so tudi vsakovrstna popravila na ladijskih objektih. Delali so predvsem za domače naročnike. Toda poudarite je treba, da so piranski ladjedelci v svojih škverih gradili in popravljali tudi ladje za tuje naročnike. Tako so delali za posameznike iz beneških istrskih mest (npr. Koper, Izola), iz

Furlanije (npr. Gemone) pa celo za ladjarje iz Mark in Apulije.

Pri naročilu barke ali popravila sta naročnik in ladjedelec sklenila pogodbo, v kateri so se določili vsi najpomembnejši elementi zlasti pa rok izvršitve, opis naročene ladje (dolžina, nosilnost, oprema) in cena, pogosto tudi način plačila. Leta 1392 sta npr. sklenila pogodbo o gradnji ladje Ivan, sin Henrika Pritidona iz Pirana, in mojster kalafat Ivan, sin Ulrika Nasinguera iz Pirana. Mojster je v posebni listini naročniku zagotovil, da bo v času od 10. decembra 1392 do vstajenja Kristusa 1393 napravil barko, dolgo 23 stopinj; cena naj bi bila 16 dukatov. V listini je potrdil, da je kot plačilo že dobil 57 liber in 8 solidov, preostanek pa je obljubil plačati, ko mu bo mojster Ivan izročil naročeno barko.¹⁰ Podobne so bile tudi pogodbe za popravilo ladij. Ko je leta 1431 mojster Artik Niger, kalafat v Piranu, popravljal barko kaštelana koprške trdnjave na mestu pred vhomom v mesto, sta se za delo pogodbeno dogovorila in je Artik dobil tudi aro na plačilo za delo v višini 10 solidov.¹¹ Znani pa so tudi primeri, ko so lastniki vezali popravilo svoje ladje na zemljo, ki so je dali mojstru v najem. Tako je leta 1370 dal Marko Camani kalafatu Ja-

Najstarejši znani ladjedelniški prostor v Piranu ob mestni hiši (po statutu leta 1307)

cenellu de Molino zemljišče v Porti Misani za deset let v najem po 8 liber na leto, moral pa je popraviti lokatorju njegovo ladjo.¹²

Pri prodaji oziroma nakupu barke pa sta kupec in ladjedelec to dejanje registrirala samo, če je kupec za plačilo ladje ostal dolžan, oziroma če je prišlo do spora zaradi plačila. Tako je npr. Ivan, sin Štefana de Clarenca, leta 1389 izdal mojstru Julijanu, kalafatu v Piranu, zadolžnico za 30 dukatov za ladjo z opremo, kar je obljubil plačati v enem mesecu.¹³ Že leta 1386 pa je isti mojster tožil kupca ene svojih narejenih bark za ostanek plačila. Padestat s sodniki je razsodil, da morata kupca (Valengo de Apolonio in Dominik de Adamo) v 15 dneh plačati 18 liber malih denarjev.¹⁴

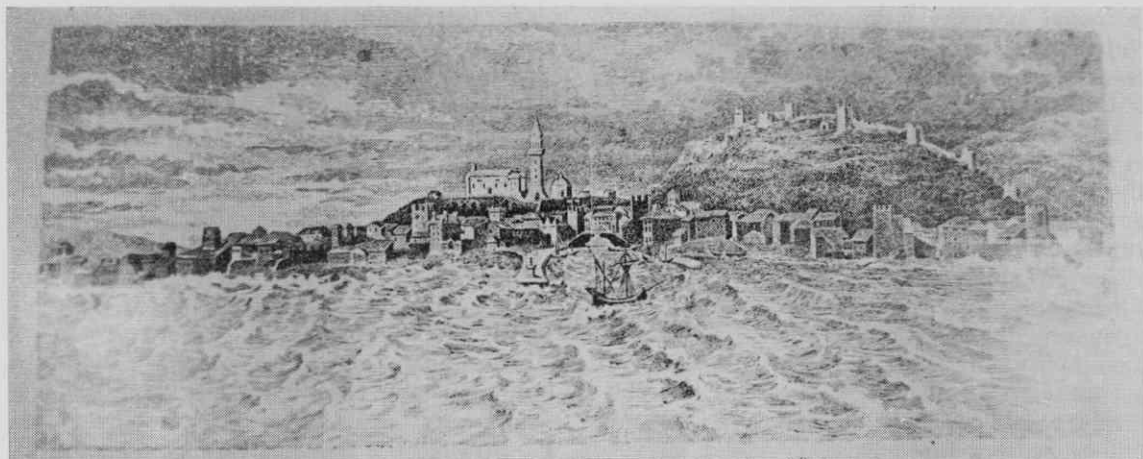
Z ladjami, ki so jih ladjedelski mojstri sami naredili, ali pa so bile njihova last (in seveda najverjetneje tudi izdelek), so le-ti plačevali kupljeno zemljiško posest. Take primere smo zasledili zlasti v drugi polovici 15. stoletja. Tako je leta 1452 mojster Lovrencij iz Portogruara, kalafat v Piranu, plačal Apoloniji, ženi Mengelina de Maigarito (?) iz Pirana, kupljeno zemljišče v Strunjanu v vrednosti 7 dukatov z ladjo, ki jo je napravil za njenega moža za 13 dukatov.¹⁵ Za leta 1461 kupljeni vrt v Marciani, vreden 26 liber, pa je isti mojster obljubil Henriku Vitalisu iz Pirana dati barko, ki je bila ocenjena na vrednost 24 liber, za preostanek pa je obljubil, da bo opravil neko delo svoje stroke.¹⁶ Mojster Jurij, sin Alegreta, prebivalec Pirana, pa je januarja leta 1466 obljubil Martinu Lauterju, ki je bil prišel v Piran iz slovenskega zaledja in postal tam prebivalec, da mu bo naredil za prodani vinograd ladjo nosilnosti dveh in pol amfer. Ladjo, ki je stala 7 dukatov, je Jurij obljubil narediti do vstajenja po veliki noči, zanjo pa bo Martin plačal še en dukat kot razliko v ceni med vrtem in ladjo.¹⁷ Podobno je bilo z mojstrom Nikolajem, sinom Julijana, kalafatom v Piranu, ki je januarja leta 1494 za kupljeni vrt v Marciani, vreden 29 liber, obljubil Lavrenciju de Indrice iz Pirana plačati z barko, ki jo bo zanj napravil za ceno 12 dukatov.¹⁸ Razlika med ceno vrta in vrednostjo ladje mu je Lavrencij seveda plačal.

Kolikšen del celotne proizvodne kapacitete piranskih škverov je odpadel na gradnjo novih ladij in kolikšen na popravilo ladij na drugi strani, ne moremo iz dosedanjih podatkov točneje ugotoviti. Vendar, če vzamemo, da so večino vseh v Piranu omenjenih ladij zgradile domače ladjedelniške delavnice — kar glede na podatke, ki jih imamo o trgovskem, kupčijskem prometu z ladjami, skoraj

ni dvomiti — potem lahko upravičeno trdimo vsaj to, da je bil večji del ladjedelniških kapacitet uporabljen za gradnjo novih ladij. Iz dveh podatkov, ki z njimi razpolagamo, vemo namreč, da je bil za gradnjo tudi manjših ladij — npr. za barke nosilnosti dveh in pol amfer, oziroma za barko, dolgo 23 stopinj (čevljev) — potrebna kar precej dolga doba: tri do štiri mesece. Koliko delavcev je pri tem delu sodelovalo v delavnici enega mojstra, seveda ne vemo.¹⁹ Toda tudi popraviljanje ladij je imelo v celotni ladjedelniški dejavnosti, še posebej pa posameznih mojstrov, pomemben delež.²⁰ V časovni stiski, oziroma, da bi bilo popravilo hitreje opravljeno, so lastniki ladij dajali mojstrom plačilo za popravilo že vnaprej. Tako je bilo npr. z Mengolinom de Mengo iz Pirana, ki je dal mojstru Juriju vnaprej dve libri malih denarjev za popravilo svoje ladje. Ker pa dela ni opravil, je zavoljo tega prišlo do spora in tožbe.²¹

Gradivo za gradnjo ladij so morali v Piranu uvažati; domače mestno ozemlje in Istra ga nista mogli kriti. Gradivo za ladjedelniško dejavnost (gredi, deske, late, jambore, vesla, smolo, železo in železne izdelke, platno za jadra, ponjave, usnje, vrvi itd.) so v Piranu dobivali na eni strani v veliki meri iz zaledja, o čemer govore podatki o trgovini med Piranom in slovenskimi deželami.²² Na drugi strani pa so te stvari kupovali tudi v Benetkah in drugih beneških krajih v Furlaniji, zlasti potem, ko je ta dežela po propadu oglejskega patriarhata prišla pod beneško oblast. Iz Furlanije so od okoli srede 15. stoletja v Piran dobivali v prvi vrsti les. Za uvoz lesa iz Furlanije so si Pirančani pridobili pri beneški oblasti posebne pravice. Leta 1441 je namreč dož Francesco Foscari dal Pirančanom pravico, da smejo v Furlaniji kupovati hrastove deske za potrebe svojega ladjedelništva in jih po morju voziti v svoje mesto. O tej pravici je obvestil tudi vse pristojne organe, kapitane galej in druge, naj Pirančanov pri tem ne ovirajo.²³ Pirančani so pri izvajanju te pravice vendar naleteli na težave pri samih beneških uradih in uradnikih, ki so jim zavirali prevoz hrastovih in smrekovih desak («maderia»). Zavoljo tega je isti dož leta 1452 izdal nov dukale, v katerem je Pirančanom ponovno zagotovil posebne pravice pri nakupu in izvozu za ladje potrebnega lesa iz Furlanije.²⁴ Leta 1469 je dož Christophoro Mauro te pravice zopet potrdil.²⁵

Ladjedelci so potrebni material za izdelavo ladij ali neposredno nabavljali ali pa so ga vsaj deloma kupovali tudi pri posrednikih in trgovcih. Mojster Julijan je npr. kupoval to

Veduta Pirana iz 17. stoletja z lepo vidnima prostoroma obeh ladjedelnic

robo tudi pri Židu Lazarju, ki je bil sicer ban-
kir v Piranu. Prav ta okoliščina pa še pose-
bej poudarja pomembnost tega trgovanja, ki
je nedvomno prinašalo precejšnje dobičke.
Leta 1392 je Lazar tožil Julijana za 8 duka-
tov in 3 solide kot ostanek plačila za dvoje
sider in jadro za barko.²⁶

V tehniki ladjedelnštva in v notranji de-
litvi dela stroke so tudi v Piranu razlikovali
dve, če ne celo tri različne vrste mojstrov.²⁷
Eni so bili tesarji (marangonus, tudi carpen-
tarius, it. carpentiere), drugi so bili delavci, ki
so tesnili oziroma smolili ladjo (calafex, gala-
farius, it. galafato), posebej pa je morda tre-
ba omeniti še kovače, ki so izdelovali vse že-
lezne predmete na ladji. V Piranu je bila ver-
jetno ta delitev manj izrazita, kakor je bila
drugje. Posamezni izmed teh mojstrov so zna-
li tesarske in smolarske posle hkrati in so se
tudi označevali z obojimi poklicnimi vzdevki
(marangono et galafato²⁸ oziroma calafatus
et carpentarius²⁹) ali pa enkrat tako, drugič
drugače.³⁰ Tudi dejstvo, da omenjajo soraz-
merno malo mojstrov marangonov, razlagam
tako, da so se ladjedelci v večji meri na sploš-
no označevali kot kalafati. Domačini so bili
med ladjedelničnimi mojstri oziroma delavci
le deloma zastopani. Sorazmerno veliko lad-
jedelcev se je v Piran zaradi prosperitete te
dejavnosti priselilo bodisi iz italijanskih de-
žel, predvsem iz beneške posesti (npr. iz Trži-
ča (Monfalcone), Marana, Mantove, Padove,
Benetk, Portogruara, Gradeža (Grado) in
Chioggie), prav tako pa tudi iz pokrajin
vzhodno od Jadrana (npr. iz Ljubljane, Spli-
ta, Modruše in Zrinja).³¹ Ti so se v Piranu
ustalili, si pridobili status prebivalcev in me-
ščanov, mnogi med njimi so obogateli in po-
stali lastniki hiš, razne zemljiške posesti, la-
dij ter so posegali tudi sami neposredno v

pomorsko dejavnost. Seveda so novi ladje-
delci (pomočniki in mojstri) rasli tudi po obi-
čajni obrtni poti, to je z ukom vajencev pri
mojstrih. Učno pogodbo so z mojstrom skle-
nili starši ali sorodniki ali varuhi bodočega
vajenca in v njej sta pogodbeni stranki dolo-
čili pogoje bodočega razmerja. Za poklic ma-
rangona je učna doba trajala šest let. Tako je
Simon, sin Beloda (morda Veloda) s Paga,
sklenil učno pogodbo z mojstrom Ulrikom
Nasinguera (Nasinvera) iz Pirana za svojega
sorodnika Jurija, ki je bil sin kovača Blaža
iz Furlanije. Ulrik se je obvezal, da bo Jurija
naučil svoje obrti, da mu bo dajal vsako leto
učne dobe obleko, ob koncu šestletne učne do-
be pa še 10 liber malih denarjev.³² Zdi se, da
je bil poklic kalafata zahtevnejši, kajti učna
doba zanj je bila v Piranu osem let. (Toda
čevljarske obrti so se v Piranu učili celo de-
set let.)³³ Tako se je pri mojstru Julijanu za-
čel leta 1374 učiti kalafatske obrti Just, sin
Tomaža iz Gorice (ki je verjetno istoveten s
poznejšim ladjarjem Tomažem iz Gorice).³⁴
Leta 1426 pa je dala Marija, žena Lazarja
Albanca, svojega sina Petra v uk mojstru Ar-
tiku, sinu mojstra Giralda Nigra iz Pirana.
Mojster je moral po pogodbi učencu dajati
hrano, vsako leto oblačilo in čevlje, ob koncu
učne dobe pa je bil dolžan dati še klobuk in
nov kotel za kuhanje smole.³⁵

Ladjedelničski mojstri so bili obvezno — se
zdi — povezani v posebni organizaciji. Vodil
jo je načelnik (sindicus). Leta 1459 je npr.
opravljal to funkcijo Dominik, sin mojstra
Artika Nigra, ki je začel akcije za zgraditev
pokritega prostora na škveru v Marciani (lo-
cus copertus).³⁶ Podrobnosti o tej organizaciji
nam niso znane.

Italijanski (oziroma romanski) naziv ma-
rangon (marangonus, maranzon, marangon)

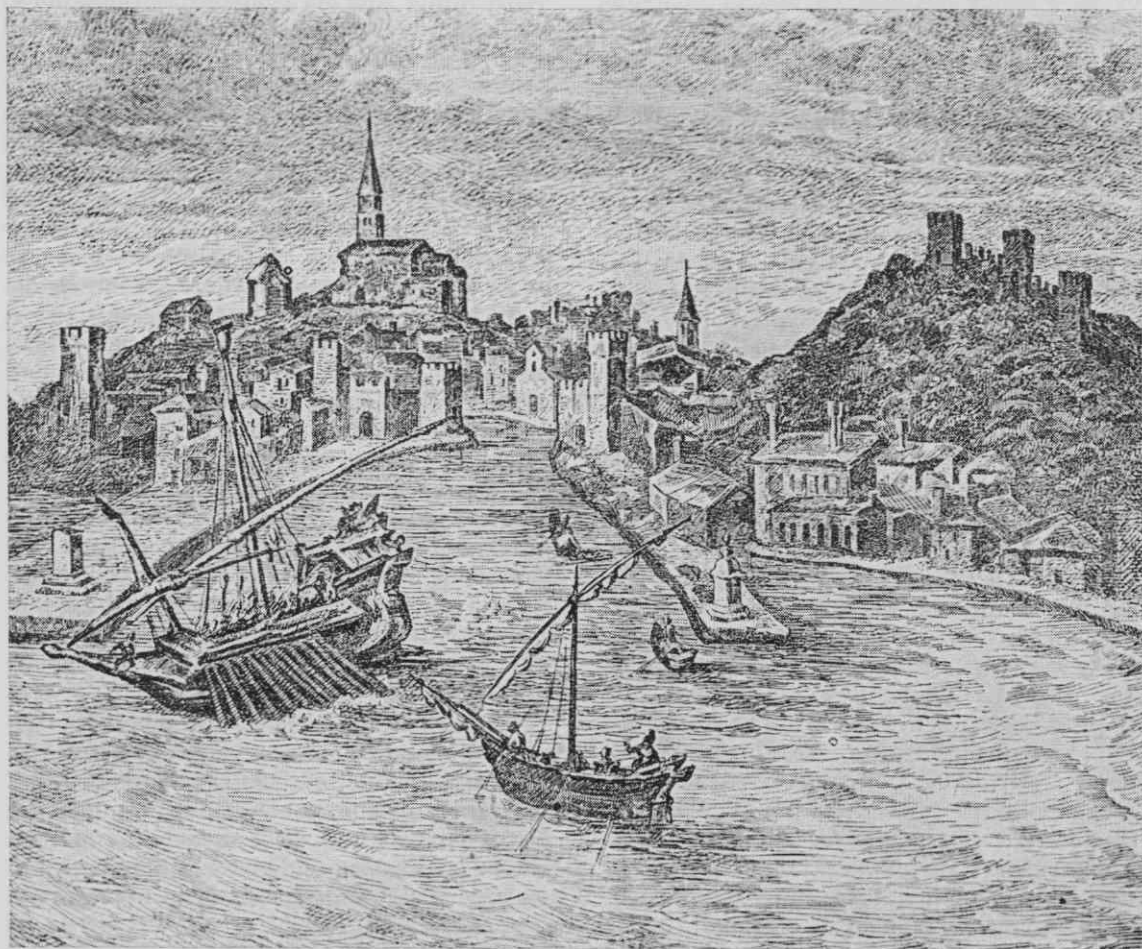
je tesno povezan z njegovo dejavnostjo.³⁷ Najstarejši, po virih znani piranski marangon se omenja šele leta 1351. To je bil Marcora iz Gradeža (Marcora marangonus de Grado), v tem času že meščan in prebivalec Pirana, ki je nastopil tega leta kot porok Gregorja iz Trsta, ko je ta pri Marku Tayacočo iz Pirana najel ladje za več kakor štiri mesece.³⁸ Nekaj let pozneje se omenja marangon Lovrenc, ki je bil po izvoru iz Tržiča (Monfalcone). Njegov sin Marin (Marinus quondam Laurentij marangoni de Montefalcone) je bil hlapec (famulus) pri Dardiju, sinu Lenarta Slovana iz Pirana, in je namesto njega šel na beneške galeje.³⁹ Tudi naslednji marangon, mojster Pilleus, se je v Piran priselil, vendar ne vemo, iz katerega kraja; poznamo ga kot pričo v nekem testamentu.⁴⁰

V 15. stoletju se v Piranu omenja nekoliko več marangonov in karpentarijev (carpentarius — tesar): mojster Ulrik (Odericus) Nasinguera (tudi Nasinvera),⁴¹ mojster Štefan iz Modruša,⁴² mojster karpentarij Štefan iz Gra-

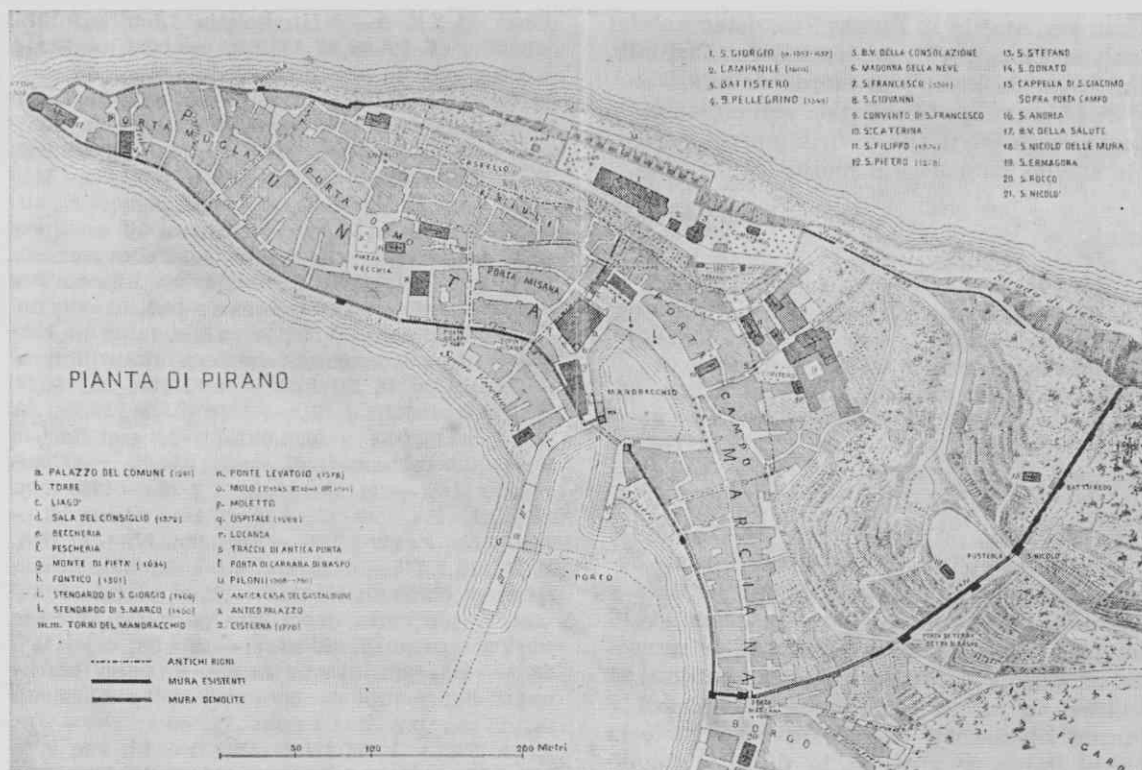
deža (Stephanus carpentarius de Grado),⁴³ mojster Nikolaj de Xeta, ki se označuje kot marangon in karpentarij,⁴⁴ mojster karpentarij Talinus,⁴⁵ mojster Andrej, karpentarij,⁴⁶ mojster karpentarij Matej iz Ljubljane (magister Matheus carpentarius de Lubiana),⁴⁷ mojster karpentarij Viktor,⁴⁸ mojster marangon in kalafat Ivan Squarzute iz Marana (magister Zuaninus Squarzute marangonus et galafatus de Marano),⁴⁹ mojster marangon Štefan⁵⁰ in mojster marangon Nikolaj Bontempo.⁵¹

Številnejši kakor marangoni so bili v obravnavanem času v Piranu kalafati, torej druga zvrst obrtnikov, ki je sodelovala pri graditvi ladij. S tem nazivom so v Piranu na splošno označevali proizvajalce ladij, čeprav je seveda tudi tod kalafat pomenil obrtnika, ki je zasmolil celotno ladjo, oziroma jo napravil za vodo neprepustno.

Prvi znani kalafati se v Piranu omenjajo proti koncu 13. stoletja in jih leta 1284 srečamo vsaj tri (kolikor je termin calufex, cala-

V zalivu za svetilnikom na desnem pomolu stavba in prostori, ki so služili ladjedelništvu (danes je tam stavba Pomorskega muzeja)

Načrt Pirana z obema ladjedelniškima prostoroma (Squero vecchio in Squero)

fex enačiti s kalefatom). To so bili mojster Ivan, mojster Jakob in mojster Piger, sin Jakoba Ungarellija de Padua.⁵³ Leto pozneje se omenja mojster kalafat Andrej, ki je bil po izvoru iz Kopra,⁵⁴ a je verjetno živel in delal v Piranu, kjer se omenja kot priča.

Število kalafatov se nato v 14. stoletju precej poveča, kar je treba vsekakor povezati z rastjo pomorske trgovine in pomorstva nasploh v Piranu. Po časovnem zaporedju se javljajo: mojster kalafat Peter,⁵⁵ mojster kalafat Martin,⁵⁶ mojster kalafat Jakob,⁵⁷ mojster Tuta... de Carlino,⁵⁸ mojster kalafat Jacomelle (tudi Jacobelle) de Molino,⁵⁹ mojster kalafat Julijan,⁶⁰ kalafat Jernej iz Kopra (Bartolomeus chalafarius de Justinopolis),⁶¹ mojster kalafat Ivan, sin nam že znanega Ulrika Nasinguera⁶² in mojster kalafat Frančišek Gerard.⁶³

V 15. stoletju se je število kalafatov še povečalo in o posameznih, morda najvažnejših mojstrih imamo že bogate podatke. V letih 1412—1431 se v Piranu omenja mojster kalafat Girald (Ziraldus calafatus),⁶⁴ nato vrjetno mojster kalafat Dominik,⁶⁵ med leti 1430 in 1461 imamo podatke za mojstra kalafata Lovrenca,⁶⁶ že prej za mojstra kalafata Artika Nigra.⁶⁷ V istem času je delalo v Piranu še osem drugih mojstrov, to so bili: mojster kalafat Marko iz Benetk,⁶⁸ mojster kalafat Ben-

venuto⁶⁹ in njegov brat mojster Štefan, kalafat,⁷⁰ mojster kalafat Jakob,⁷¹ mojster kalafat Anton,⁷² mojster kalafat Nikolaj,⁷³ mojster kalafat Blaž,⁷⁴ mojster kalafat Onofrij.⁷⁵ Posebej je treba omeniti kalafata mojstra Julijana iz Portogruara,⁷⁶ ki je v Piranu deloval od leta 1441 do 1498. Kalafata sta bila tudi njegova sinova Nikolaj in Jurij, vsekakor slednji, ki se kot tak izrecno omenja.⁷⁷ V šestdesetih letih in v naslednjih dveh desetletjih je omenjenih v Piranu več mojstrov kalafatov z imenom Jurij. Trije so bili po izvoru iz Dalmacije: mojster kalafat Jurij, sin Štefana iz Zrinja,⁷⁸ mojster kalafat Jurij, sin Alegreta iz Splita,⁷⁹ in mojster Jurij Crusgna.⁸⁰ Dalje se omenjajo mojster kalafat Jurij, adaptivni sin mojstra kalafata Lovrenca,⁸¹ mojster kalafat Jurij, sin Julijana iz Gradeža,⁸² Jurij, mojster kalafat, ki je bil adoptivni sin mojstra kalafata Jurija,⁸³ in mojster kalafat Jurij... de Petrinella iz Pirana.⁸⁴ Na katerega izmed zgoraj naštetih kalafatskih mojstrov je vezati še nekatere vesti iz piranskega arhiva, ki govore o mojstru kalafatu Juriju, je trenutno nemogoče ugotoviti.⁸⁵ Poleg teh ladjedelskih mojstrov se v zadnjih treh desetletjih 15. stoletja v Piranu omenjajo še naslednji: mojster kalafat Jernej, brat brivca Marka in sin Julijana iz Gradeža,⁸⁶ mojster kalafat

Ivan, sin Angela iz Pirana,⁸⁷ mojster kalafat Ivan iz Chioggie,⁸⁸ mojster kalafat Dominik, sin Ivana de Preto⁸⁹ in morda še kdo.

Če povzamemo te podatke, vidimo, da se po posameznih četrtletjih v virih omenja naslednje število ladjedelskih mojstrov:

Čas	Marangoni	Kalafati	Skupaj
1/4 13. stoletja	—	4	4
1/4 14. stoletja	—	—	—
2/4 14. stoletja	—	4	4
3/4 14. stoletja	3	3	6
4/4 14. stoletja	—	2	2
1/4 15. stoletja	3	3	6
2/4 15. stoletja	2	7	9
3/4 15. stoletja	3	9	12
4/4 15. stoletja	3	6	9

Po podatkih, ki jih je zbral M. Pahor, je bilo v prvi četrtini 16. stoletja v Piranu deset ladjedelcev (8 smolarjev in 2 tesarja), a v zadnjem četrtletju 16. stoletja petnajst (6 smolarjev in 9 tesarjev).⁹⁰ Podatki, ki so vsakakor nepopolni, dajejo vendar možnost za trditve, da je bila ladjedelniška dejavnost v Piranu skozi večji del 15. in v 16. stoletju precej stalna, ne glede na to, da se je število ladij po ohranjenih virih prav v tem času precej zmanjšalo v odnosu na 14. in prva desetletja 15. stoletja.

Koliko je bilo poleg ladjedelskih mojstrov še zaposlenih ljudi v ladjedelništvu, ni mogoče ugotoviti. Vsekakor pa moramo predvidevati, da je imel vsak mojster vsaj občasno po kakšnega vajenca in prav tako tudi pomočnika ali vsaj pomožnega delavca v pomoč. V celoti bi torej mogli računati, da je ladjedelniška dejavnost vsaj v 14. in 15. stoletju zaposlovala povprečno kakih 30 do 40 ljudi in je od nje živelo v Piranu več kakor 100 ljudi. To pa pravzaprav niti ni bilo tako malo.

OPOMBE

1. PA — listine, 2. zabož — 1441 febr. 9. — 2. C. de Franceschi, Gli statuti del comune di Pirano dela 1307 confrontati con quelli del 1332 e del 1358. Venezia 1960. Liber VII cap. 10: »Statuimus quod nulla persona debeat conçare barchas vel caviculos vel de nove facere neque vaxelles tenere sub loça Comunis. Et qui contrafecerit, quadraginta soldos comuni pro banno componat. Et hoc intelligatur sine licencia domini potestatis.« — 3. Glej »Poročilo o terenskem delu na trgu Pinka Tomažiča« z dne 5. marca 1962 in »Poročilo o terenskem delu ob izkopu temeljev za gasilski dom v Piranu« z dne 12. oktobra 1962. — 4. PA, v. k. 127 f 100 — 1459 april 1: »... super territorio vostro extra muros in Margiano ab angulo turris tengentis domum Francisci de Adelperio...« — 5. M. Pahor, Socialni boji v občini

Piran od XV. do XVIII. stoletja. Ljubljana 1972, str. 65. — 6. PA, v. k. 133 f 22' — 1458 jul. 23. — 7. Ob popravilu temeljev osrednje stene na stavbi Pomorskega muzeja v Piranu so odkrili podobne ostanke (verjetno navozov) zidanih manjših ploščadi, kakor so jih našli leta 1962 na trgu Pinka Tomažiča. — 8. PA, v. k. 127 f 100 — 1459 april 1. — 9. M. Pahor, Socialni boji, o. c., str. 65. 10. PA, v. k. 88 f 4 — 1392 dec. 10: »... promisit et conuenit solempniter sine aliqua exceptione juris seu facti se obligando... facere seu construere hinc ad festum pasce resurexionis domini nostri Jhesu Xristi proxime futurum barcham vnam... longitudine pedes vigintitrium...« — 11. PA, v. k. 121 f 24 — 1431 jun. 22. — 12. PA, v. k. 1369/71 f 121' — 1370 marec 31. — 13. PA, v. k. 78 f 52 — 1389 okt. 8: »... duc. auri in auro... nomine mercati vnus barche cum suis ceredis...« — 14. PA, v. k. 71 f 13 — 1386 febr. 25. — 15. PA, v. k. 132 f 26' — 1453 marec 14. — 16. PA, v. k. 130 f 181 — 1461 jun. 8. — 17. PA, v. k. 137 f 77' — 1466 jan. 4: »... emptor promisit et se obligauit facere... vnam barcham fulcitam... qua barca debet esse portature duorum modiorum cum dimidio... — 18. PA, o k 145 f 58' — 1494 jan. 9: »... ex precio vnus barche quam dictus emptor... promisit dicti s. Laurentii uenditoris pro ducatorum 12 auri...« — 19. Prim. PA, v. k. 88 f 4 — 1392 dec. 10; PA, v. k. 137 f 77' — 1466 jan. 14. — 20. Prim. PA, v. k. 132 f 96 — 1454 nov. 8; PA, v. k. 127 f 188' in 189 — 1469 dec. 12 in okt. 30. — 21. PA, v. k. 127 f 189 — 1469 okt. 30: »... pro reparatio vnus barche non laborate...« — 22. Prim. F. Gestrin, Trgovina slovenskega zaledja s primorskimi mesti od 13. do konca 16. stoletja, Ljubljana 1965, str. 23. PA, listine 2. zabož — 1441 febr. 9: »... quod emere et extrahere possint de partibus Foroiullii et conducere sue conduci facere per mare ad terram Pirani assides seu tabulas de quercis pro fabrica constructione ac reparatione barcharum suarum...« — 24. PA, listine, 2. zabož — 1452 marec 24: »... concedimus et volumus quantum? nunc et per futura tempora predicti Piranensis extrahere possint de terris et locis nostris patrie Forojulij... et conducere Piranum tabullas et maderia ac alia lignamina guercus et abietis pro eorum domibus et barchis ac etiam lignamina de Istria pro vso et commodo ipsorum fidelium uirorum...« — 25. PA, listine, 2. zabož — 1469 junij 5. — 26. PA, v. k. 85 f 115 — 1392 nov. 26. — 27. Prim. J. Tadić, O pomorstvu Dubrovnika u XVI i XVII veku. Dubrovačko pomorstvo, Dubrovnik 1952, str. 169. — 28. Tako so npr. mojster Zuanin Squarzuto leta 1480 označuje kot »marangonus et galafatus« — PA, v. k. 143 f 9' — 1480 jul. 17. — 29. Prim. PA, v. k. 128 f 67' — 1445 marec 15. — 30. Prim. PA, v. k. 133 f 139 — 1462 maj 3; PA, v. k. 134 f 7 — 1460 marec 11. — 31. Glej podrobnejše navedbe pri mojstrih marangonih in kalafatih, ki so v obravnavanem obdobju opravljali te obrti v Piranu. — 32. PA, v. k. 114 f 116 — 1423 jul. 11. — 33. Prim. PA, v. k. 124 f 133 — 1440 avg. 21. — 34. PA, v. k. 1373/4 f 124' — 1374 jul. 2: »... ad adifiendam

et operandam artes calafarie hinc ad octo annos proxime venturos...«. — 35. PA v. k. 117 s 124 — 1426 jun. 9: »...locauit, dedit et obligauit magistro Artico filie magistri Ziraldi Nigri de Pirano calafadi per annos octo... Petrum filium suum...«. — 36. PA, v. k. 127 f 100 — 1459 april 1. — 37. Prim. E. Rosamani, Vocabulario Giuliano, Bologna 1958, str. 589: marangonus — carpentiere, falegname. Zanimiva je razlaga imena marangon: »Marangone è propriamente il 'mergo', uccello acquatico che si tuffa per predare, e per traslato, palombaro, cioè quell'oporaio che si tuffa sott'acqua per racconciare le navi, onde il senso esteso di falagname«. — 38. PA, v. k. 1351/2 — II f 78 — 1351 okt. 21. — 39. PA, v. k. 1355/6 f 42' — 1355 jun. 4. — 40. PA, Test. VI — 1368 dec. 24. — 41. PA, v. k. 114 f 116 — 1423 jul. 11, v. k. 125 f 60' — 1441 jan. 22, v. k. 131 f 77 — 1450 dec. 6, v. k. 132 f 111' — 1455 jun. 4, v. k. 134 f 7 — 1460 marec 11, v. k. 133 f 139 — 1462 maj 3. — 42. PA, v. k. 118 f 52 — 1425 marec 27; v. k. 128 f 67' — 1445 marec 15; PA, Test. IX — 1424 jul. 17. — 43. PA, Test. X — 1438 april 18. — 44. PA, Test. IX — 1429 jul. 8 (bis); PA, v. k. 127 f 10 — 1440 okt. 24; v. k. 124 f 152 — 1441 avg. 27; v. k. 132 f 96 — 1454 nov. 8; v. k. 133 f 5' — 1458 jan. 30. — 45. PA, v. k. 133 f 16 — 1458 april 21. — 46. PA, v. k. 133 f 27' — 1458 okt. 1. — 47. PA, Test. IX — 1424 jul. 22; PA, v. k. 136 f 22 — 1465 okt. 19. — 48. PA, v. k. 134 f 51' — 1473 — 49. PA, v. k. 143 f 9' — 1480 jul. 17. — 50. PA, v. k. 139 f 183 — 1479 marec 19; v. k. 145 f 109 — 1495 okt. 4. — 51. PA, v. k. 145 f 14 — 1492 maj 4; v. k. 146 f 5' — 1499 maj 27. — 52. Calafato — Operaio specializzato che esegue l'operazione del calafataggio; la sua professione è prevista e regolata dal codice della navigazione; appartiene alla gente di mare e, nelle categorie del personale marittimo, è compreso, assieme al maestro d'ascia, in quella del personale addetto alle costruzioni navali. (Calafatare — riempere le commessure delle navi con stoppa ed impeciarle perché non vi entri l'acqua.) — E Rosamani, Vocabulario Giuliano, Bologna 1958. — 53. PA, not. k. 1282/9 f 24 — 1284 jan. 31. — 54. PA, not. k. 1285 f 3' — 1285 dec. 8. — 55. PA, Test. I — 1332 maj 1; PA, v. k. 1359/60 — II f 131' — 1359 dec. 22. — 56. PA, v. k. 1333/4 f 152' — 1334 dec. 8. — 57. PA, Test. I — 1336 jun. 17; PA, Test. IV — 1357 avg. 10. — 58. V ohranjenem aktu se označuje kot obrtnik (cerdo), vendar je najverjetneje bil ladjedelec, saj je leta 1349 napravil za ladjo Bona, sina Ivana Bona iz Pirana, »rampagonum« za 9 liber malih denarjev. — 59. PA, Test. VI — 1368 febr. 11; PA, v. k. 1369/71 f 121' — 1370 marec 31; PA, v. k. 89 f 43 — 1393 dec. 20; PA, v. k. 96 f 81' — 1401 sept. 11; PA, v. k. 95 f 121' — 1402 marec 27; PA, v. k. 106 f 35' in 33' — 1408 febr. 2 in febr. 5; PA, v. k. 105 f 76 — 1408 febr. 21. — 60. PA, Test. VI — 1368 inarec 12; PA, Test. VI — 1372 sept. 20; PA, v. k. 1373/4 f 124' — 1374 jul. 12; PA, v. k. 1373/4 f 145' — 1374 nov. 6; PA, Test. VII — 1382 avg. 15; PA, v. k. 71 f 7 — 1385 okt. 3; PA, Test. VII — 1385 nov. 19; PA, v. k. 82 f 1 — 1388 dec. 22; PA, prav

tam f 21 — 1389 april 21; PA, v. k. 85 f 71' — 1392 jan. 7; PA, v. k. 90 f 123' — 1396 maj 21; PA, v. k. 91 f 80 — 1396 nov. 5; PA, v. k. 94 f 46' — 1397 febr. 25; PA, prav tam f 170' — 1399 april 27; PA, v. k. 106 f 67 — 1408 jun. 4; PA, v. k. 110 f 65' — 1413 jan. 19; PA, v. k. 112 f 92 — 1417 nov. 23; PA, Test. VIII — ? — 61. PA, v. k. 1371/4 f 75 — 1372 febr. 1. — 62. PA, v. k. 1376/9 f 2 — 1376 avg. 10; PA, v. k. 1379/82 f 4' — 1379 sept. 22; PA, v. k. 79 f 54 — 1389 nov. 11; PA, v. k. 79 f 78 — 1390 nov. 3; PA, v. k. 85 f 121' — 1393 jan. 7; PA, v. k. 91 f 66 — 1396 sept. 22; PA, v. k. 94 f 45 — 1397 febr. 11; PA, v. k. 91 f 136' — 1398 sept. 20; PA, v. k. 97 f 37 — 1399 avg. 23; PA, v. k. 111 f 172' — 1420 okt. 11. — 63. PA, v. k. 85 f 13 — 1390 okt. 23. — 64. PA, v. k. 108 f 58 — 1412 okt. 7; PA, v. k. 108 f 155 — 1416 nov. 20; PA, v. k. 118 f 74 — 1425 nov. 18; PA, v. k. 117 f 113 — 1425 dec. 8; PA, v. k. 119 f 19 — 1427 jul. 24; PA, v. k. 122 f 35 — 1431 nov. 25. — 65. PA, v. k. 116 f 71' — 1423 april 25; PA, Test. X — 1436 marec 26; PA, v. k. 129 f 164' — 1449 april 7; PA, v. k. 131 f 27 — 1449 jun. 24; PA, v. k. 126 f 49' — 1443 maj 15; PA, v. k. 128 f 120 — 1448 okt. 21; PA, v. k. 130 f 43 — 1454 febr. 30; PA, v. k. 130 f 89 — 1456 nov. 17; PA, v. k. 132 f 160' in 178' — 1457 jan. 25 in sept. 11; PA, v. k. 133 f 42 in 105 — 1459 febr. 25 in 1461 jan. 3; PA, v. k. 127 f 137 — 1460 marec 29; PA, v. k. 135 f 72 — 1463 nov. 18; PA, v. k. 137 f 54 in 88' — 1465 jan. 25 in 1467 april 25; PA, v. k. 138 f 9 — 1467 okt. 8; PA, v. k. 139 f 23 — 1473 jun. 6; PA, v. k. 144 f 115 — 1488 dec. 7. — 66. PA, v. k. 104 f 42' — 1430 maj 7; PA, v. k. 118 f 221' — 1430 avg. 13; PA, Test. X — 1433 avg. 10; PA, v. k. 125 f 15' — 1439 sept. 13; PA, v. k. 124 f 138 in f 149', 182' — 1441 april 25, jul. 30 in okt. 16; PA, v. k. 125 f 161' — 1443 jun. 23; PA, Test. X — 1445 jul. 4; PA, v. k. 104 f 108' — 1448 maj 26; PA, v. k. 131 f 177' — 1452 nov. 9; PA, v. k. 132 f 26' 42, 78, 79', 138', 152, 175 — 1453 marec 14, jul. 23, 1454 marec 24, marec 24, 1456 jul. 22, nov. 2, 1457 jun. 25; PA, v. k. 130 f 45, 130, 181 — 1454 marec 1, 1459 maj 7, 1461 jun. 8; PA, v. k. 127 f 79' — 1454 marec 13; PA, v. k. 133 f 14 in 104 — 1458 april 10 in 1460 dec. 6; PA, v. k. 135 f 11 — 1461 nov. 28; PA, v. k. 137 f 26' — 1464 april 25; PA, v. k. 142 f 32' — 1479 maj 31. — 67. PA, v. k. 118 f 50 — 1425 marec 11; PA, v. k. 118 f 129' in 137 — 1427 dec. 8 in 1428 febr. 28; prav tam f 165' in 221' — 1429 marec 13 in avg. 13; PA, v. k. 119 f 73' in 75' — 1429 april 10 in april 18; PA, v. k. 122 f 43 — 1432 jan. 27; PA, v. k. 135 f 72 — 1463 nov. 18. — 68. PA, v. k. 123 f 85' — 1435 sept. 18; PA, v. k. 138 f 93' — 1470 nov. 4. — 69. PA, v. k. 125 f 77' — 1441 jun. 15; PA, v. k. 127 f 30 — 1442 maj 25. — 70. PA, v. k. 127 f 30 — 1442 maj 25: brat Benvenuto mu je tedaj jamčil za polovico dolga v višini 10 dukatov in 20 grošev. — 71. PA, v. k. 126 f 70 — 1445 marec 9. — 72. PA, v. k. 126 f 63 — 1444 jul. 13. — 73. PA, v. k. 127 f 154 — 1462 april 28: ukvarjal se je tudi s plovbo z najetimi ladjami. — 74. PA, v. k. 137 f 55' — 1465 marec 4. — 75. PA, v. k. 137 f 131' — 1469 jan. 9. — 76. PA, Test. X — 1441 nov. 21; PA, v. k. 131 f 91' —

1451 febr. 19; PA, v. k. 130 f 70 in 149 — 1455 marec 9 in 1460 maj 11; PA, v. k. 132 f 172 — 1457 maj 28; PA, v. k. 133 f 7', 22', 100' — 1458 febr. 4, jul. 23 in 1460 nov. 29; PA, v. k. 137 f 55', 62, 73 — 1465 marec 4, april 14 in nov. 26; PA, v. k. 138 f 22', 79 — 1468 april 4 in 1470 jul. 15; PA, v. k. 139 f 150' — 1478 jun. 18; PA, v. k. 142 f 42', 62', 142', 178' — 1480 jul. 20, 1482 nov. 11 1488 jan. 27, 1498 marec 15; PA, v. k. 143 f 4 — 1477 april 2; PA, v. k. 144 f 98, 96 120 — 1486 dec. 4, dec. 6, 1489 sep. 21; PA, v. k. 145 f 31 in 58 — 1493 avg. 25 in 1494 jan. 9. — 77. PA, v. k. 139 f 150' — 1478 jun. 18; PA, v. k. 145 f 58' — 1494 jan. 9. — 78. PA, v. k. 135 f 38 — 1462 okt. 25; PA, v. k. 137 f 76 in 84' — 1456 dec. 22 in 1466 okt. 26. — 79. PA, v. k. 135 f 98' — 1465 maj 12; PA, v. k. 137 f 77' — 1466 jan. 14; PA, v. k. 139 f 41 — 1474 jun. 1. 80. PA, v. k. 137 f 66' — 1465 jun. 19; PA, v. k. 127 f 190' — 1470 jun. 9. — 81. PA, v. k. 137 f 96' in 111 — 1467 sept. 17 in 1468 febr. 26; PA, v. k. 127

f 190' — 1470 jun. 9; PA, v. k. 136 f 48' — 1473 nov. 16; PA, v. k. 141 f 84' — 1475 febr. 18; PA, v. k. 140 f 29', 31', 32 — 1479 jul. 8, marec 29, maj 21; PA, v. k. 142 f 35 in 67 — 1479 jun. 17 in 1483 febr. 8; PA, v. k. 144 f 35' — 1483 jan. 9. — 82. PA, v. k. 139 f 47' — 1474 sept. 18. — 83. PA, v. k. 139 f 191' — 1479 maj 20. — 84. PA, v. k. 142 f 168 — 1488 april 12. — 85. PA, v. k. 134 f 27 in 51 — 1464 jul. 26 in 1473 sept. 6; PA, v. k. 137 f 126' — 1468 okt. 20; PA, v. k. 136 f 43 — 1471 okt. 4; PA, v. k. 142 f 150' — 1488 febr. 28; PA, v. k. 145 f 23 in 135' — 1493 marec 22 in 1498 nov. 22. — 86. PA, v. k. 127 f 192 — 1471 april 7. — 87. PA, v. k. 142 f 151' — 1488 marec 3. — 88. PA, v. k. 144 f 63' — 1484 dec. 14; PA, v. k. 142 f 235' — 1491 nov. 11. — 89. PA, v. k. 135 f 72 — 1463 nov. 18; PA, v. k. 136 — f 69 — 1478 marec 6; PA, v. k. 139 f 40 — 1474 maj 8; PA, v. k. 145 f 10' — 1492 nov. 18. — 89 a. PA, v. k. 144 f 115 — 1488 dec. 7. — 90. M. Pahor, Socialni boji, o. c. str. 65.

